

КОМУНИКАТИВНИЯТ СТИЛ В ПЕРСПЕКТИВАТА НА ЖИЗНЕНИЯ ЦИКЪЛ

Е. Пенчева

Институт за изследване на населението и човека – БАН

elianapencheva@abv.bg

Резюме. Целта на представената статия е да се проследи динамиката на комуникативния стил при различни възрастови групи в рамките на периода 15 – 55 години и да се потърси съществуването на определен развитиен патерн. Бяха изследвани 693 души на възраст от 15 до 55 г. (358 мъже и 335 жени), разпределени в 5 възрастови категории, с българската адаптация на Майерс-Бригс индикатора за психологичен тип (МВТИ), форма G. Беше очертана нелинейна траектория на развитието на капацитета за комуникативно поведение. Тя показва тенденция към понижаване на склонността към екстравертно (E) ($F = 4.4$; $P = .002$), интуитивно (N) ($F = 20.7$; $P = .000$), емоционално (F) ($F = 15.5$; $P = .000$) и перцептивно (P) ($F = 26.5$; $P = .000$) комуникативно поведение и съответно към повишаване на склонността към интровертно (I), сетивно (S), мисловно (T) и разсъждаващо (J) комуникативно поведение с напредването на възрастта.

Ключови думи: комуникативен стил, развитиен патерн, психологичен тип, психология на жизнен цикъл, възрастови различия, личностни предпочитания

Проблематиката за комуникативния стил и траекторията на неговото развитие през жизнения цикъл е от особено значение за психологията на общуването между поколенията – както в теоретичен, така и в приложен аспект. Комуникативният стил се определя от Нортън като начина, по който вербално, невербално и паравербално човек взаимодейства с другите, за да сигнализира как буквалното значение трябва да се възприема, интерпретира, филтрира или разбира (Norton, 1983, цит. по Opt & Loffredo, 2003). Приема се, че това как хората комуникират влияе върху качеството на техните взаимодействия с околните, върху тяхната ефективност и атрактивност като комуникатори и върху интерпретацията и реакцията на другите по отношение на поведението им. Опт и Лофредо хвърлят светлина върху конституционалната обусловеност на конструкта комуникативен стил, като цитират

резултатите от изследванията на различни автори. Едните стигат до извода за невробилогична основа на предпочитанията към определен комуникативен стил (Bodary & Miller, 2000; Beatty et al., 1998, цит. по Opt & Loffredo, 2003), а други установяват силно генетично влияние върху неговите измерения отвореност, доминантност, релаксация и имидж (Horvath, 1998, цит. по Opt & Loffredo, 2003).

Личностните предпочитания според теорията за психологичния тип (Юнг, Майерс и Бригс) също имат биологичен аспект. Те се разглеждат като вродени, но тяхното развитие може да бъде силно повлияно от средата. Тази научна хипотеза акцентира върху позитивните страни на личността вместо върху болест или патология. Тя дава възможност да се концептуализират индивидуалните предиспозиции в 4 аспекта – Екстраверсия – Интроверсия; Усе-

щане – Интуиция, Мислене – Чувстване, Разсъждение – Възприемане. Развитие на типа се интерпретира като процес, който протича през целия жизнен цикъл, като в младостта хората развиват своите предпочитани психични процеси, а в по-късна възраст могат да започнат да изследват и да развиват по-малко предпочитаните. Както е известно, върху тази теоретична база е разработен типологичният индикатор на Майерс-Бригс (Myers-Briggs Type Indicator – MBTI) (Myers et al., 1998).

Координатната система на психологичния тип е подходяща концептуална рамка за изучаването на **релациите между индивидуалния тип и комуникативния стил**, като същност и като динамика. Психологическата литература разполага с много емпирични доказателства за връзка между предпочитанията по MBTI и комуникативното поведение. Установява се, че хората с различни личностни предпочитания се различават и по своите комуникативни поведения и черти (Loffredo & Opt, 2006). Така например индивиди, които предпочитат Екстраверсия, Интуиция и Мислене показват по-силна тенденция към аргументираност от тези, които предпочитат Интроверсия, Усещане и Чувстване. Лица, които имат афинитет към Интроверсия или Усещане, докладват значимо по-високи нива на комуникативни опасения, отколкото лица, които имат афинитет към Екстраверсия и Интуиция. Доказва се също, че участници в изследването **със склонност към Чувстване** се характеризират с по-високи нива на комуникативна тревожност в публичен контекст, отколкото участници със склонност към Мислене (Opt & Lofredo, 2000 цит. по Opt & Loffredo, 2003). **Възприемането на комуникативния стил** може да има широки последици в **термините на атрактивност и комуникативна ефективност**. Допуска се, че Екстравертите са по-социално атрактивни и комуникативно ефективни от своите колеги интроверти поради начина, по който общуват. Интровертите виждат себе си като по-слаби комуникатори, а тази представа има връзка и с **ниската себеоценка** (Opt & Loffredo, 2003).

Уайлър и сътр. обобщават изследванията по темата и предлагат стройна класификация на връзките между двата конструкта – **личностен тип и комуникативни тенденции** (Weiler et al., 2012), представена на табл. 1.

Най-много свидетелства в литературата намираме по темата за релацията *език на тялото – психологичен тип*, както и по темата за разграниченията между комуникативното поведение на Екстраверти и Интроверти (VanSant, 2003).

Заслужава внимание и следното синтезирано представяне (табл. 2) на отношението *психологичен тип - комуникативни стратегии и потребности* (Myers et al., 1998).

Както посочва Димарист, типът ни дава възможност да отстраним „шума“ от комуникациите, да премахнем ненужните бариери, за да постигнем продуктивно взаимодействие. Отношенията между различните типове наподобяват използването на различни езици и съответната необходимост от превод, за да се получи комуникация. Познаването на типа може да подпомогне планирането и подобряването на комуникацията като осъзнаем собствения си естествен стил и „език“ и също така като променим това, което очакваме от другите (Demarest, 1997).

Изследванията върху личностните промени **във възрастов план, макар и проведени с различен инструментариум, констатираат консистентни тенденции**. Резултатите от срезовите изследвания съответстват на резултатите от лонгитюдните изследвания, а често са устойчиви и за различните страни. Емпиричните данни в парадигмата на психологичния тип най-често показват тенденция към повишаване на **склонността към Интроверсия, Усещане, Мислене и Разсъждение с напредване на възрастта** (Wart et al., 2001). Съответно, според данните в теоретичната перспектива на **Голямата петорка, Екстраверсията и Отвореността са негативно свързани с възрастта, а Доброжелателността и Съзнателността – позитивно** (Lucas, & Donnellan, 2011).

Интересът към въпроса *как тези личностни изменения се отразяват върху комуникативното поведение* провокира